

MÁRIAKÉMÉND

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV
2017.

MÁRIAKÉMÉND

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV
2017.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés
2. Máriakéménd bemutatása
általános településkép, településkarakter
3. Örökségünk
a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek
4. Településképi szempontból meghatározó területek Máriakéménden
a községben található épületek bemutatása különböző részletekre bontva
5. Ajánlások
a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

Ajánlások történeti településrészhez
Telepítés
Magasság
Tetőhajlásszög
Tetőforma
Anyaghasználat
Kerítések
Ajtók, ablakok
Kertek, udvarok
Utcák, közterek

Ajánlások átalakuló, új településrészhez
Telepítés
Magasság
Tetőforma
Anyaghasználat
Kerítések
6. Jó példák, épületek, építészeti részletek
a településen található jó példák bemutatása

BEVEZETÉS

1

Jelen Arculati Kézikönyv célja, hogy a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény végrehajtását elősegítse.

A kézikönyv segítség kíván lenni : a település bemutatásával, az értékek megismertetésével és az útmutató résszel tárja fel az épített környezet szépségeit.

Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább.

Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismertetése.

A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatosan bővíthető, hozzászólható és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni.

MÁRIAKÉMÉND BEMUTATÁSA

általános településkép, településkarakter

2

Máriakéménd (Kéménd, Kémed, Egyházás-, Kis-, Váralja) már a csiszolt kőkorszakban is lakott hely volt, később trák-illír népcsoport, kelták, majd rómaiak is letelepedtek a környéken, az egykor itt áthaladó híres római borostyánút mellett.

A falut 1015-ben már említette a pécsváradi apátság alapítólevele is, mint apátsághoz tartozó birtokot.

1237-ben a Győr nemzetséghez tartozó Óvári Konrád birtokaként említik az oklevelek Minori Kemud néven, Óvári Konrád baranyai uradalmának a központja volt. Ő építette a várat is, még a tatárjárás után.

1273-ban a hatalmaskodó Albert fia Mihály és Óvári Konrád közti vitában - mely a közeli cikádori konvent előtt folyt - említik újból a település nevét, majd újabb hatalmaskodásokat jegyeztek fel az oklevelek: 1285-ben és 1296-ban, mikor Lőrinc fia Kemény, majd Kórogyi Fülöp is lerombolta és kirabolta a települést.

Kéménd várát említette Lodomér esztergomi érsek is 1279-1290 körül, mikor egyik levelében kérte Óvári Konrádot, hogy ide fogadja be és védje az új pécsváradi apátot.

1280-ban a kiskéméndi jobbágyokat is említették, akik Nadicán voltak szőlőbirtokosok, s 1295-ben Kéméndi Sebestyén nevét, aki Konrád mester megbízottja volt.

ÖRÖKSÉGÜNK

a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

3

A 14. század elején a kéméndi várhoz és uradalmához tartozó Hásságy, Tabód, Héder, Olasz, Gyula, Belvárd, Nyomja, Petre, Geréc és Töl településeket a szomszédos szentlászlói monostorral együtt Héder nemzetségbeli Henrik fia János foglalta el, Károly Róbert király azonban visszaadta Konrád fia Jakab árváinak, akik később Kéméndi, Gyulai és Baranyai vezetéknevvel voltak a település birtokosai. 1330-ban a Konrád fia Jakab unokái osztoztak meg birtokaikon.

Kéménd ekkor már 3 részből állt: a várból és az alatta kialakult Váraljából, Kiskéménd és Nagykéménd falukból. Híres hely lehetett, már ekkor vámhely volt, s vásártartási joggal is rendelkezett.

A török hódoltság utáni felszabadító harcok alatt a település elnéptelenedett, sokáig néptelenül állt, majd horvátok telepedtek le itt, az ekkor a pécsváradi apátsághoz tartozó birtokra.

1725-ben Fuldából származó német telepesek érkeztek a lerombolt faluba, ahol ekkor csak a középkori templom romjai látszottak. A telepesek keze nyomán épült újjá a falu, s virágzó szőlőkultúrát alakítottak ki, s megkezdődött a pincesorok kiépítése is.

A község sváb lakói 1725-ben költöztek Fuldából Kéméndre, amely a pécsváradi bencés apátság birtoka volt akkor. A telepesek érkezésekor csak a középkori Szent Miklós-templom romjai látszottak a régi falu helyén. A környéken már laktak horvátok, akik a kátolyi plébániához tartoztak. A németek Szent Márton tiszteletére építették meg első, még fa kápolnájukat, amelyet a versendi plébánia látott el. Kéménd 1744-ben lett önálló plébánia.

A búcsújáró hely kialakulása egy csodás jelenéshez kötődik. 1740. áprilisában a Szent Miklós-templom romjai között néhány helybeli kislány füvet gyűjtött, amikor egy mélyedésben a kis Jézust karján tartó Szűzanya fényben tündöklő szobrát pillantották meg. A szobrot nem tudták kiemelni a földből, eltűnt. Hiába ásatta fel a falu bíróját Plumenthaller Ferenc. A jelenés hírére hamarosan közelről és távolról jöttek zarándokok. Ezért a falu bíróját a búcsúsok követelésére a romos Szent Miklós-templom szentélyét szalmával befedette, hogy ott misézni lehessen. A plébánia 1753-ban alakult Elz Hugó érsek alapította, és az első plébános Nagyszombatból érkezvén kezdte meg szolgálatát 1776-ig Lypusy György. Kéménd ekkor még az esztergomi érsekséghez tartozott (ún. exempt terület volt), ezért 1754-ben az ügyet kivizsgáló püspöki visitator, gróf Esterházy Károly is Esztergomból jött. Más források szerint Eszterházy Károly odaküldte Csáky Miklóst, aki előtt megesküdtek a látnokok, hogy igazat beszélnek. Erre az időre fejeződött be a nagyobb templom építése. Az egy évtizeddel korábbi Mária-kápolna - a középkori romokon - az új templom szentélye lett. A kéméndiek 1754-ben rózsafüzértársulatot alakítottak, s kiadtak egy német nyelvű ének- és imakönyvet. Ennek címlapján a híres budai rézmetsző, Binder János értékes metszete látható a kegyhely és a kegyzsobor korabeli képével.

A templom mellett Kálváriadombot is építettek.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

4

Máriakéménd települését nem lehet különböző településrészekre osztani, a kis község alig pár utcából tevődik össze. A községben található épületek kerülnek a továbbiakban bemutatásra különböző részletekre bontva.

A településen a házak jellegzetes stílusban épültek, szinte az egész nevezhető történelmi településrésznek. Jellemzőek a nyeregtetős épületek, karakteres, díszes homlokzattal, kialakult oldalhatáron álló beépítési móddal, utcára merőleges tetőgerinccel, jellemző tetőhajlásszög 35-45 fok közötti. Ezekben az utcákban érdemes igazodni mind épületmagasságban, mind tetőhajlásszögben, elkerülve ezzel a rendezetlen utcakép kialakulását. Törekedni kell az anyaghasználatbeli illeszkedésre, a vakolat és tetőcserép kiválasztásában az egységességre. Egyszóval a korhű építészeti stílust kellene modern köntösbe öltöztetni.

Az új épületek esetében az elhelyezésén, kialakításukon túlmenően a kerítésekhez is érdemes igazodni a környék szép példáit figyelembe véve, főként téglá és kovácsoltvas, illetve fa kerítések kombinációja a jellemző. Ezek nyomán mai, friss hangulatú, de illeszkedő kerítések kellene tervezni. A nyitottabb kerítés elősegíti a jószomszédi kapcsolatokat. A szép régi homlokzatokat pedig nem szabadna ily módon eltakarni a növényzettel, a falu kialakult képét ezek a homlokzatok csak ékesítenék.

A főútra leginkább vonatkozik az épületek túldíszített utcafronti homlokzata, az erre látogatók, az utcán végigsétálók igazi gyöngyszemekre bukkanhatnak. Egy idilli, vidéki életérzés, kiszakadva a nagyvárosokból itt olyasmi nyugalmat tapasztalhatunk, ami vonzó lehet családok és idősebbek számára is.

AJÁNLÁSOK | A TELEPÜLÉSRE VONATKOZÓAN

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

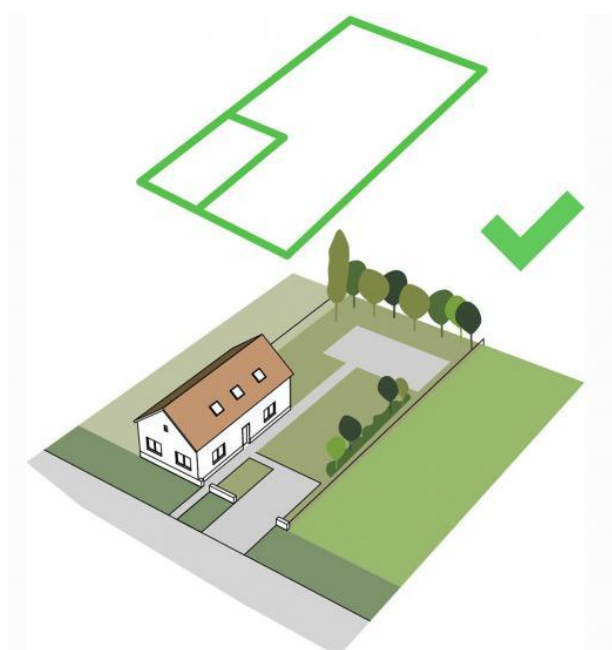
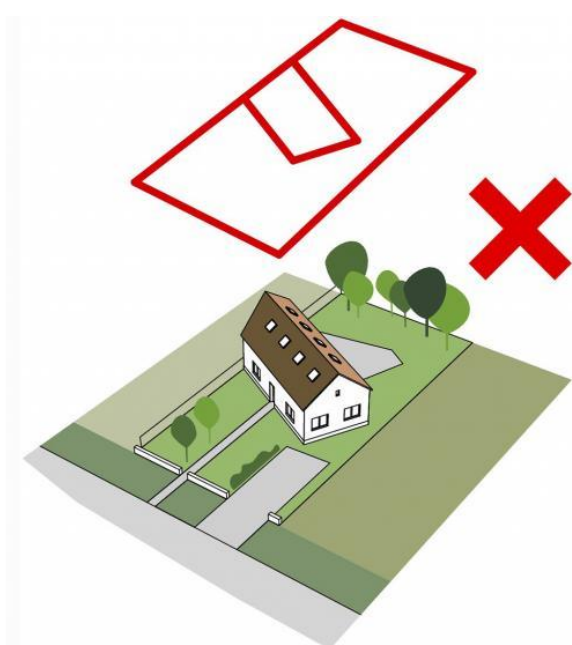
5

Ez a tartalomrész egy átfogó ajánlást kíván tenni, annak érdekében, hogy az egység, a kialakult települési szövet ne sérüljön, a legáltalánosabb hibák elkerülésének elősegítése a cél.

Bemutatásra kerül a telepítés, az épületmagasság, a tetőhajlásszög, tetőformák, anyaghasználat, kerítések.

Telepítés

A családi házak telepítése oldalhatáron álló, a tetőgerinc az utcára merőleges helyzetű, nyeregvetésű kialakítású.

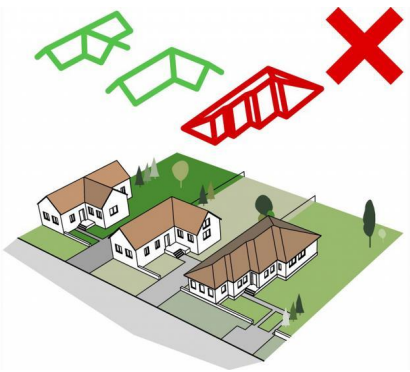
Magasság

Az előírt épületmagasságokat a tervezés során figyelembe kell venni. A településen közel azonos magasságú családi házak találhatóak, valamint a tetőhajlásszög is fontos szempont a településkép esetében.

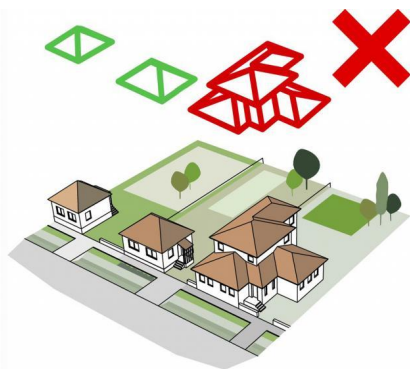
Tetőhajlásszög

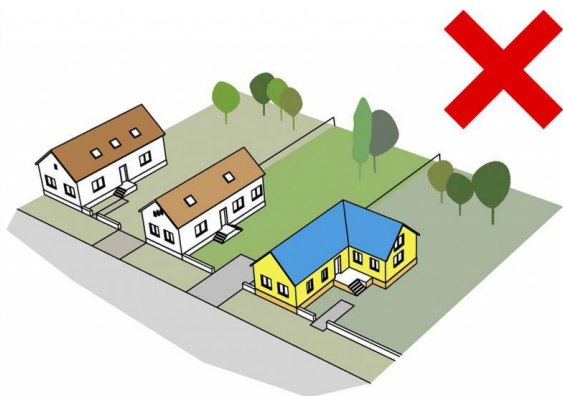
Kialakult uralkodó tetőhajlásszög 35-45 fok, alapvetően ez az épület fő tömegét érinti. Az új épületek esetén ezt a karaktert kell tartani. Azért is érdemes ilyen tetőt alkalmazni, mert így nem árnyékoljuk le a saját és szomszédunk kertjét, illetve kihasználható geometriájú tetőtér alakul ki.

Tetőforma

Ajánlott az egyszerű sátoztető alkalmazása, modern köntösbe öltöztetve. Új épület esetében a szomszédok figyelembe vétele elengedhetetlen. A tördelt, kirívó tetőformákat kerülni kell, színben, anyaghasználatban a visszafogott, színvilágában az utcaképhez alkalmazkodó választás fontos..

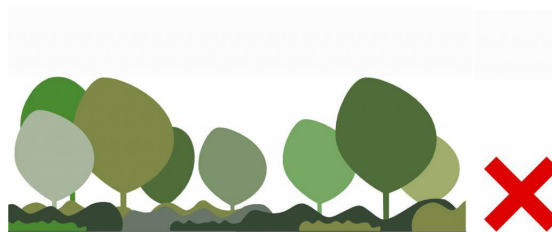

Anyaghasználat (színek)

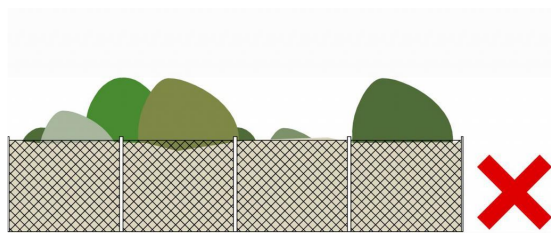
Ajánlott az egyszerű nyeregető alkalmazása, modern köntösbe öltöztetve. Új épület esetében a szomszédok figyelembe vétele elengedhetetlen. A tördelt, kirívó tetőformákat kerülni kell, színben, anyaghasználatban a visszafogott, színvilágában az utcaképhez alkalmazkodó választás fontos.

Kerítés

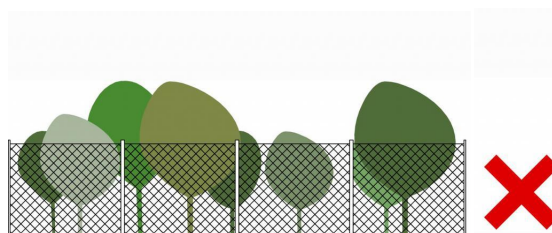
A Máriakémeden igazán változatos, szép példákat találhatunk, amelyek részben kisméretű téglá, kovácsoltvas és fa kombinációja. Ezek előnyei, hogy korhűek, ékes kiegészítője a házaknak.

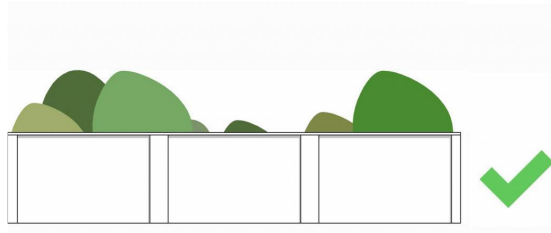
Természetes határ, kerítés növényzetből.

Áttört kerítések nádszövettel való zárása nem megfelelő.

Teljesen áttört, drótfonatos kerítés.

A falszerű kerítés lőrés szerű áttöréssel ellátva.

Oszlopos kerítés 1/3-ad lábazat és 2/3-ad áttört résszel.

A településen több olyan régi kerítéssel is találkozhatunk, amelyek kisméretű téglakerítések kereszt motívumokkal áttörve és tarkítva. A kereszt világszerte szimbólum, amelynek különösen vallási és kulturális jelentősége kiemelkedő.

A téglakerítések és kovácsoltvas igen közkedvelt, barátságos küllemet biztosít. Részben tömör, részben áttört, így szép éles határvonalat húz a magánéleti zóna és az utca között, mégse zárja ki teljesen a külvilágot. Rálátást biztosít a szép udvarokra, kertekre.

A téglakerítések mellett sokszor fa anyaggal párosították. A fának a fémhez való hátránya, hogy gondosabb utókezelést igényel, a fém időtállóbb, fa választása esetén érdemes körültekintően eljárni a kiválasztásánál, a már meglévő kerítések pedig évente lekezelni. Az elkorhadt kerítések tanácsos újjáépíteni a rendezett utcakép érdekében.

Ablakok

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. A zárt épülettömeeggel így nyitunk a külvilág felé, ezért nem mindegy, milyen módon tesszük ezt. A különböző településkarakterek nyílászáróiban is eltérnek egymástól. A hagyományos nyíláskialakítás a történelmi településrészen jól megfigyelhető: két szárnyú, jellegzetesen két vagy három osztású ablakok, utcai homlokzaton szimmetrikus kialakítással. Új épület esetén érdemes a környéken ihletet meríteni, és olyan korszerű, bár illeszkedő megoldást választani, amely nem üt el a szomszédos épületektől.

A településen sokszor hangsúlyozták az ablakokat gipszstukkókkal, faragásokkal, az utcafronti homlokzatra volt ez csak jellemző. Az udvar felőli nyílászárók egyszerűbbek, letisztultabbak voltak.

Ajtók

Sokszor találkozhatunk már utcafronton díszes, karakteres bejárati ajtókkal, ami a korra jellemző motívumokkal ékesített, faragott, illetve színes üveglapokkal gazdagított.

Am érdeemes a faluban sétálgatva az udvarokba is betekinteni, egy-egy házikó igazi kincseket rejteget. Az állagmegőrzésükre figyelni kéne, ilyen ajtókat csak az igazi régi asztalosmesterek készítettek, manapság ez érték és ritkaság.

Az ajtók színvilága is az adott korra illő, különleges hangulatot árasztanak.

UTCÁK

közterületek településképi útmutatója

A településképi elengedhetetlen része a rendezett, jól karbantartott utcák látképe. Az utcák határozzák meg a település szerkezetét, fontos, hogy jól átlátható, előre megtervezett településképet kapjunk a jövőben is. Egy templomtér, egy játszótér, egy park, egy közösségi tér, egy meghitt kis utca mély benyomást tehet az ide látogatókra.

Emiatt is különös figyelmet kell fordítani a községnek ezek fentartására, gondozására, felújítására.

A falun végighaladva kanyarog a főút, mely jó állapotú, rendezett, a településképi egyik meghatározó karaktere a településképet tekintve.

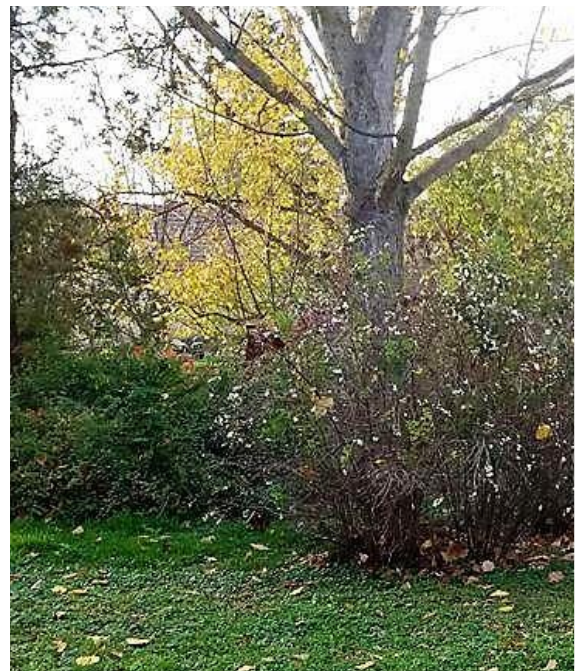

A terek, parkok gondozása nagy hangsúlyt igényel. Nagyobb erőfeszítés nélkül is, egyszerűen a növények, virágok újraültetésével színessé tehető. A játszótér egy kis község esetében fontos szempont a település vonzóvá tételében a családok számára. A gyerekek szórakozását különböző fa játékokkal, ezen játékok karbantartásával, folyamatos megújításával, a nem használatos, rossz állapotban lévő elemek elbontásával lehet kezelni. A park mindenki számára jól megközelíthetőnek kell lennie, ám ügyelve arra is, hogy biztonságos, jól átlátható tereket képezzünk.

Az utak, járdák állagmegóvása, a vízvezetés gondos megoldása, az árokrendszerek kialakítása alapvető a harmonikus településkép létrehozásához. A járda és a közút közötti utcakertek teremtenek kapcsolatot a magántelkek és a közterületek között. A közkertek gondozásáról általában az ott élők gondoskodnak, így ez egy közösségi összefogás keretén belül is működhet, hiszen a tiszta, rendezett, barátságos településkép a köz érdeke.

AJÁNLÁSOK ÚJ TELEPÜLÉSRÉSZ KIALAKÍTÁSÁHOZ

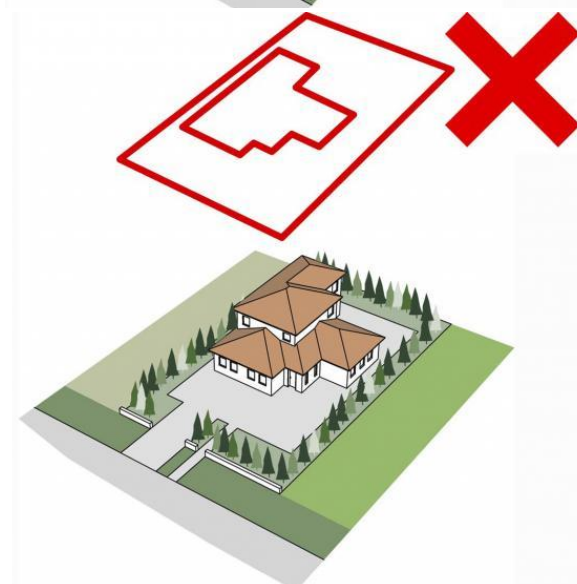
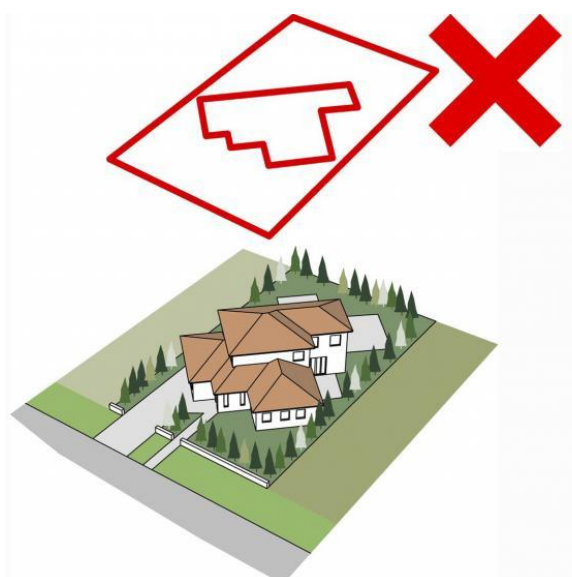
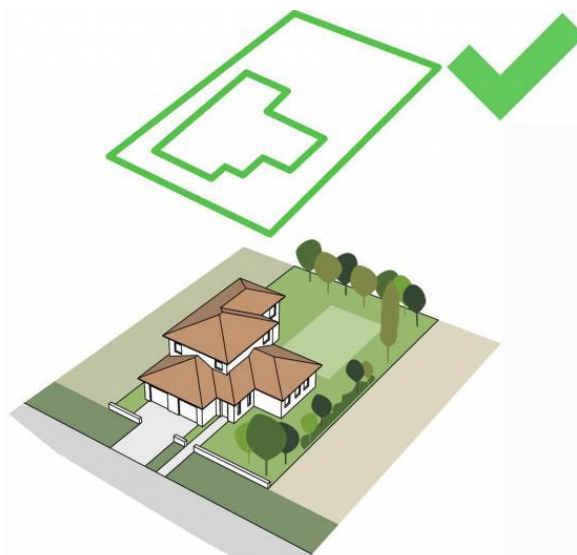
a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

Bemutatásra kerül a telepítés, az épületmagasság, a tetőhajlásszög, tetőformák, anyaghasználat, kerítések.

Telepítés

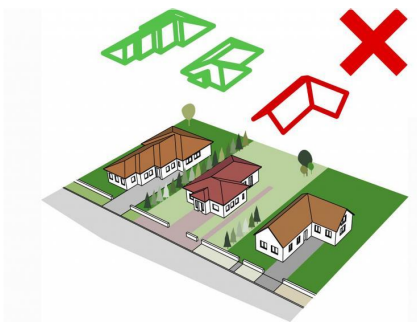
A családi házak telepítésére továbbra is a már kialakult oldalhatáron álló mód, a tetőgerinc az utcára merőleges helyzetű.

A tördelt alaprajz megengedhető. Új ház tervezése esetén mindig legyünk tekintettel a szomszédos épületekre.

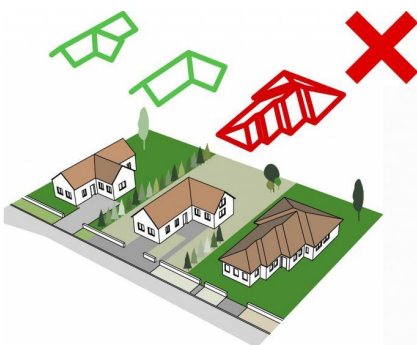
Magasság

Az előírt épületmagasságokat a tervezés során figyelembe kell venni. Az új településrészen is a családi házak közel azonos magasságúak legyenek.

Tetőforma

A településen nagyrészt jellemző nyeregtetőtől el lehet térni, a modernebb, tördelt tetőidomok elfogadhatóak, ám ez esetben is figyelembe kell venni a szomszédos épületeket.

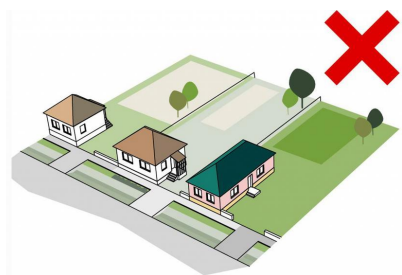

Kirívó tető kialakítása kerülendő. Törekedni kell arra, hogy egy egységes utcakép alakuljon ki. Bár a mai kor építészete igen sokszínű és változatos megoldásokat eredményezhet, és mindenki számára más jelenti a szépet, mégis javasoljuk az illeszkedés betartását.

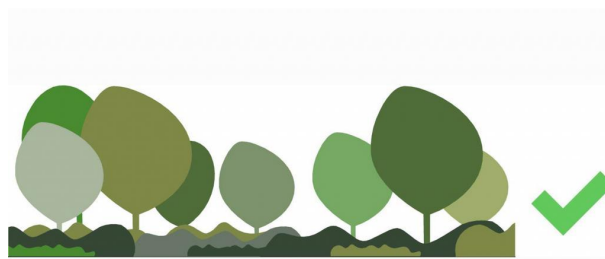
Anyaghasználat, színek

A meglévő épületek színvilágához illeszkedő új épületek építése ajánlott. Nem elfogadható a feltűnő és kihívó színhasználat, a rikító burkolatok használata.

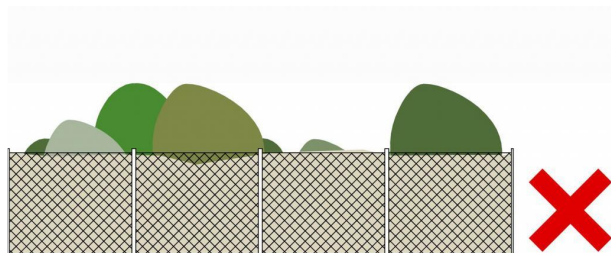

Kerítés

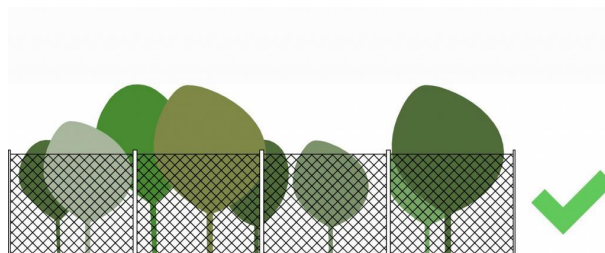
A zártabb.történeti településrészekkel szemben az új és átalakuló településrészekben nem illeszkedik az utcaképbe a tömör és átláthatatlan kerítés típus,ezért az alábbiakat javasoljuk:

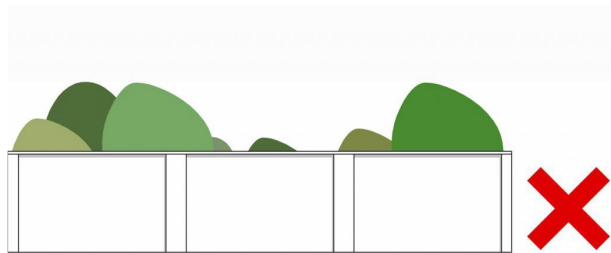
Természetes határ,kerítés növényzetből.

Áttört kerítések nádszövettel való zárása nem megfelelő.

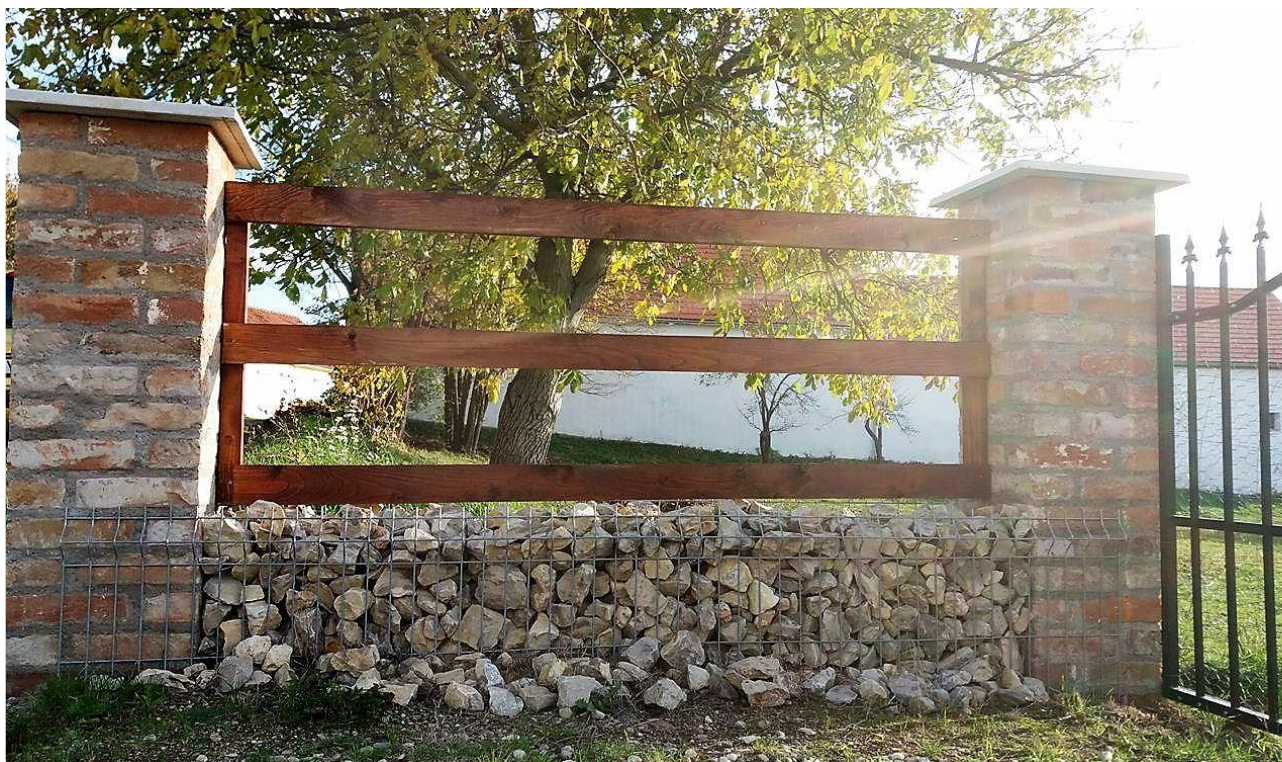
Teljesen áttört,drótfonatos kerítés.

A falszerű áttörés mentes kerítések nem elfogadhatóak.

Oszlopos kerítés 1/3-ad lábazat és 2/3-ad áttört résszel.

AJÁNLÁSOK ZÁRTKERTI BEÉPÍTÉSRE, BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEKHEZ

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

Máriakéménd településnek szerkezetéhez szorosan kapcsolódnak a pincesorok, külterületek, szántók, erdők, rétek. A pincesorok jellegét meg kell őrizni, a kor szellemét fent kell tartani. Megtartásra javasolt a homlokzatok formai kialakítása, az arányok, az anyaghasználat, a pincekapuk páratlan szépsége és színvilága. Új pince építésekor illeszkedni kell a pincesor hangulatához.

JÓ PÉLDÁK | ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

ajtók, ablakok, anyaghasználat, színek, kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása

6

A falu szélén az erdő tövében található ez a házikó. Ennél az épületnél megfigyelhető a modern vonások és a falusias stílusjegyek ötvözése. Szépen felújított épületről beszélhetünk. A természetes anyaghasználat ajánlott a településen. Színvilága, a homlokzati arányok jól harmonizálnak egymással. A nyílászáró is jó példaként szolgálhat. Idilli hangulatot áraszt. A hozzá kapcsolódó udvar és kert minden apró kis részlete is gondosan lett tervezve.

A templom szomszédságában épült ez a ház. A vakolat színárnyalata illeszkedik a környezetébe. Szépen harmonizál a fa burkolattal való ötvözése. Melegséget áraszt. Egy család számára optimális. A nyílászárók választása is illik a falu jellegéhez. A tájolásának köszönhetően panorámát kaphatunk a településre.

A közvetlen szomszédságában szintén jó példát tudunk felhozni. Modern, a történeti stílusjegyeiktől bár elüt, mégis a településrészbe illeszkedik. A hozzá tartozó kerítés pedig magába foglalja az ideális támasztott követelményeket. A gabionfal egy újdonságnak számító megoldás, természetes kővel a fa párosítása kiváló.

Ez a ház a főúton található. Szépen felújított régi ház, mely már egy modern képet fest. Szép a színhasználat, a korszerűbb megoldások is jól mutatnak az épületen.

